

sége szerint vette számba a korabeli Európa orvosi szakmunkáit. És 1879-től jelenik meg az orvosi szakbibliográfiák ma is élő talán legtekintélyesebb sorozata, az *Index Medicus*. A szakbibliográfiák történetének áttekintése után Jehoda Imola a referálás honi históriáját foglalja össze, megemlítve pl. *Weszprémi István* 1774 és 1787 között kiadott nagyszabású orvoséletrajzát. Az 1960-as években került napirendre a hagyományos szakirodalmi dokumentáció gépi földolgozása, tárgyszavas, lyukkártyás formában, majd megjelent és kibontakozott napjaink szakterülete, az orvostudományi informatika, amelyet a harmadik fejezetben mutat be a szerző. Magyarországon az 1970-es évek elejétől formálódott ki a tájékoztatótudomány, illetve ennek orvosi szakága; megkezdődött a nemzeti bibliográfiák számítógépes előállítás; az Egyesült Államokban kiépült az orvosi könyvtárak visszakereső rendszere (MEDLINE), kialakult a tájékoztatói rendszerek közötti integráció, a számítógépes hálózatok összekapcsolása, amelyhez viszont az ún. bemeneti adatokat, a tartalmi és formai követelményeket nemzetközi méretekben egységesíteni kellett. Hazánkban 1991 óta készülnek számítógépen az orvos- és egészségtudományi bibliográfiák, azóta megfogalmazódtak a korszerű tartalomszolgáltatás kritériumai, megkezdődött az indexelés automatizálása, a szövegek gépi fordítása stb. A szerző sorra-rendre bemutatja a jelentősebb orvostudományi adatbázisokat, jellemzőiket, működésük rendszerét, típusaikat (hálós, hierarchikus, relációs, objektum orientált), tervezésük szempontjait stb. Számba veszi az adatbázisok létrehozásának műveleti sorrendjét, az információ keresésének módjait, jellemzi az orvostudományi adatbázisok legismertebbjeit (multidiszciplináris, interdiszciplináris és szakterületi adatbázisok), és bemutatja korunk elektronikus folyóiratait. Az utolsó előtti fejezet az orvostudományi információ és az internet összefüggéseit világítja meg. Korunkat, az információ korát a korlátlan lehetőségek jellemzik; manapság már interaktív szakmai fórumok működnek, lehetővé válik az archívumokban való kulcsszavas keresés, az interneten való gyors tájékozódás. Praktikus segítségként a szerző számba veszi a fontos nemzetközi és hazai orvosi portálokat, kereső rendszereket és röviden bemutatja használatukat. Az utolsó rész a trendek és prognózisok vázlatát. A jövő fejlődésének irányát az

egyenlő hozzáférés esélyében látja, vagyis az orvosi és egészségügyi információkhoz való korlátlan hozzájutás gyors kialakítását tartja követendő célnak.

Jehoda Imola könyve – mint említettem – adatközlő, faktográf munka, történelmi nézőpontú rendszerező összefoglalás, amely tárgyában a teljesség igényével igazít el. Nem tartalmaz teoretikus vagy módszertani fejtegetéseket, hanem történelmi (diakrón) és leíró (szinkrón) módon ad tablóképet korunk orvostudományi információ-ellátásának évezredes fejlődéséről. Adatok, címek, intézmények, nevek, statisztikák, felsorolás-szerű számbavételek és sűrű szakirodalmi hivatkozások adják össze a kötet textusát. Mondhatnánk tehát, hogy könyve nem „olvasmány”, hanem történelmi adattár, ugyanakkor olyan lendületes stílusú, frappáns szövegezésű, célirányos gondolatmenetű, feszes szerkezetű és közérthető szintézis, amely képes magával ragadni olvasóját.

Mezey László Miklós

Jehoda Imola: Kötéltáblától a világhálóiig. Az orvos- és egészségtudományi szakirodalmi információs rendszer fejlődése. – Budapest : Semmelweis Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar, 2004. – 200 p.

A kultusz kutatás könyvtári példája

Néhány éve hazánkban is fokozott figyelem fordul a kultusz kutatás felé. Elsősorban az irodalomtörténészek (*Praznovszky Mihály* kollégánk, *Dávidházi Péter* és mások) jeleskednek, de a nemrég lezajlott (1848–49, Széchenyi, Kossuth, Deák stb.) és a most folyamatban lévő (Rákóczi, Bocskai, Balassi stb.) évfordulók a történészek érdeklődését is újra felkeltették a tárgykör iránt; a néprajztudomány művelői szintén fontos adalékokat publikáltak.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy a könyvtárak, a könyvtárosok egy része is felismerte: ezen a téren vannak lehetőségeink és teendőink. Mindenekelőtt a helyismereti gyűjtő- és feldolgozó munka teremtette meg azt az alapot, amire építhetünk; a korábban végzett helytörténelmi vizsgálódások és bibliográfiai tevékenység eredményeire ugyancsak bátran támaszkodhatunk, és rendelkezünk a megfelelő

módszertani háttérrel is. Két közismert tényező különösen indokolja, hogy a könyvtárak bekapcsolódjanak a kultusz kutatás áramlatába. A történelmi-irodalmi személyek és események tiszteletének hajdani és mai megnyilvánulásait rögzítő dokumentumok tetemes hányada – főleg az egykorú könyvek, füzetek, újságcikkek, aprónyomatványok stb. – gyűjteményeinkben található, és ez a gazdag forráskincs már pusztán a létevel arra ösztönözheti, sőt szinte predesztinálhatja a munkatársakat, hogy kiaknázásával feltárják, miként keletkezett egy-egy kiválóság nimbusza, „mit gondol róla az utókor, mit tart fontosnak munkásságából, örökségéből felmutatni, hogyan igyekszik ezt a saját korában aktualizálni és felhasználni.” Miután kultusz csakis kimagasló személyiségek, illetve rendkívüli, korszakformáló történelmi események körül formálódik, a könyvtárak a lokális jelenségek felszínre hozatalával, ábrázolásával jelentékeny mértékben egészíthetik, árnyalhatják az ún. országos képet. Akár ki is mondhatjuk: éppen a helyi információk ismeretében alakulhat ki ténylegesen a kultusz országosnak nevezhető rajza, így érzékelhető igazán, hogy a magyarság, a nemzet lelkében miért és hogyan bontakozik ki egy-egy nagy ember vagy egy-egy történelmi pillanat tisztelete, szeretete, és miként marad meg hosszú időre vagy örökre a nemzet emlékezetében.

A kultusz kutatás szép példája a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár nemrég napvilágot látott kiadványa. A névadó születésének bicentenáriuma alkalmából állították össze, és az igazgató – egykori helyismereti szakreferens –, Kiss Gábor szerkesztette. Az ő előszavából/köszöntőjéből származik az előbbi bekezdésben olvasható idézet. A kötet címe a kortárs költő, Bajza József 1845-ben írt tisztelegő versének egyik gyönyörű és a „haza bölcsére” roppant jellemző sora: „Használd a jók benned vetett bizalmát...” Alcíme közvetlenül utal a tartalomra: *Deák Ferenc tisztelete és emlékezete Zala megyében*. Mondandónk szempontjából lényeges, hogy kissé részletesebben ismertessük az opus szerkezeti egységeit.

Az első rész – amelynek címe megegyezik a könyv alcímével – két fejezetre tagolódik. Kiss Gábor a szerzője annak a tudományos igényességgel papírra vetett, jegyzetekkel ellátott tanulmánynak, amely előbb a politikus életútjának szülőföldjéhez, Zala megyéhez kapcsolódó állomásait, mozzanatait, majd emléke ápolásának

hullámzó folyamatát vázolja fel. Ezt egy dokumentumválogatás egészíti ki, mégpedig szerkesztés: szám szerint huszonhat egyidejű forrásszöveg (1817-től 2001-ig) erősíti, színezi a dolgot állításait, felvetéseit.

A második, terjedelmileg legrövidebb (alig több mint öt oldalnyi) részben Gyenes Imre sorolja fel a zalai Deák-emlékhelyeket: az emléktáblákat, a szobrokat, valamint az egy-egy emlékművet, kopjafát és emlékszobát; mindegyikről közli a helyszínt és – ha kideríthető volt – a többi azonosító adatot.

A harmadik rész, *Fatér Bernadett* bibliográfiája a kötet közel kétharmadát teszi ki. *Deák Ferenc a zalai sajtóban* címmel az 1865. szeptember 1-jétől 2003. december 1-jéig megjelent közleményeket gyűjtötte össze szorgos és hozzáértő igyekezettel. A 908 sorszámozott tételt szoros időrendbe állította és általában annotálta, a visszakeresést összevont személy- és földrajzi névmutató könnyíti meg. A hírek, nyilatkozatok, versek, nekrológok, különféle tudósítások, később a visszaemlékezések, levélrészletek, elemzések, ünnepi beszédek és egyéb írások sokasága demonstrálja a helyi kultusz kialakulását, kiteljesedését, majd mélypontját és újjáéledését. És példázza mindazt, amiről a recenzió bevezető gondolataiban szó esett.

Igen, a példa. A zalaegerszegi vállalkozás belső tartalmi értékei minden bizonnyal kiérdemlik a történész és könyvtáros szakma elismerését. A könyvtárak számára nagyon fontos a metodikai hozadéka is: követhető és követendő példát ad arra, hogy a kultusz kutatás terén intézményeink – akár a községi és iskolai gyűjtemények is – mit tehetnek, hogyan élhetnek a kínálkozó esélyekkel. Hiszen a nyomtatott dokumentumok kiválogatása, az emlékhelyek adatainak egybegyűjtése, egy retrospektív bibliográfia, netán egy kronológiai táblázat összeállítása vonzó, nemes és megoldható feladat lehet bármely, a téma iránt érdeklődő és kellően felkészült kolléga számára. S talán – mint a mostani példa bizonyítja – sokaktól a tanulmány írása sem idegen.

Bényei Miklós

Fatér Bernadett–Gyenes Imre–Kiss Gábor: „Használd a jók benned vetett bizalmát...” Deák Ferenc tisztelete és emlékezete Zala megyében. Dokumentumok, emlékhelyek, bibliográfia / szerk. Kiss Gábor. – Zalaegerszeg : Deák Ferenc Megyei Könyvtár, 2004. – 141 p.